

УДК 616.31-082:614.2.001

DOI: <https://doi.org/10.22141/ogh.2.3.2021.240727>Мазур І.П.^{1,2}, Вахненко О.М.², Рибачук А.В.³, Мазур П.В.^{1,2}¹Національний університет охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика, м. Київ, Україна²ГО «Асоціація стоматологів України», м. Київ, Україна³Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, м. Київ, Україна

Аналіз основних показників стоматологічної допомоги в Україні за 2020 рік

Резюме. У статті наведений аналіз результатів державних та галузевих статистичних звітів стоматологічних закладів охорони здоров'я, які були подані до Державного закладу «Центр медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України» у 2020 році. Станом на 1 січня 2021 року в Україні стоматологічну допомогу населенню України надавало 22 180 лікарів стоматологічного профілю та 766 зубних лікарів у 6443 установах різних форм власності. У статті описано структуру, забезпеченість та укомплектованість стоматологічними кадрами в Україні та проведено порівняльний аналіз за останні 5 років забезпеченості стоматологами, які працюють у закладах охорони здоров'я різних форм власності. Наведено основні показники системи надання стоматологічної допомоги як у комунальних, так і в приватних закладах охорони здоров'я. Подано порівняльний аналіз із основними показниками стоматологічної допомоги за 2019 рік. Зменшується кількість проведених планових оглядів порожнини рота та збільшується кількість злякисних новоутворень, особливо занедбаних форм.

Ключові слова: стоматологічна допомога; забезпеченість лікарями; укомплектованість стоматологічними кадрами; заклади охорони здоров'я комунальної та приватної форм власності; санція порожнини рота; основні показники стоматологічної допомоги

Фахівцями Національного університету охорони здоров'я імені П.Л. Шупика, Державної установи «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії НАМН України», громадської організації «Асоціація стоматологів України» у співпраці з Державним закладом «Центр медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України» проведено аналіз стоматологічної діяльності за результатами державних та галузевих статистичних звітів закладів Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України, які були подані до Державного закладу (ДЗ) «Центр медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України» за 2020 рік. В Україні станом на 1 січня 2021 року стоматологічну допомогу населенню України надавало 22 180 лікарів стоматологічного профілю в 6443 установах різних форм власності.

Лікувально-профілактичні заклади охорони здоров'я, що надають стоматологічну допомогу в Україні

За даними ДЗ «Центр медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України», на 01.01.2021 р. стоматологічну допомогу мешканцям України надавали 6443 (1359 державних та 5084 приватних) заклади різних форм власності (рис. 1).

У системі МОЗ України функціонує потужна мережа медичних стоматологічних закладів. У 2020 році стоматологічну допомогу надавали 1355 закладів охорони здоров'я (ЗОЗ), серед них 168 самостійних стоматологічних поліклінік (133 стоматологічні поліклініки для дорослих, 12 поліклінік для дітей, 5 стоматологічних поліклінік вищих навчальних медичних закладів (ВНМЗ) та науково-дослідних ін-

© «Oral and General Health», 2021

© Видавець Заславський О.Ю. / Publisher Zaslavsky O.Yu., 2021

Для кореспонденції: Мазур Ірина Петрівна, доктор медичних наук, професор кафедри стоматології, Національний університет охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика, вул. Дорогожицька, 9, м. Київ, 04112, Україна; факс: (044) 486-00-22; e-mail: irina.p.mazur@gmail.com; контактний тел.: +38 (050) 583-87-59.

For correspondence: Iryna Mazur, DM, Professor, Department of Dentistry, Shupyk National Healthcare University of Ukraine, Dorohozhytska st., 9, Kyiv, 04112, Ukraine; fax: (044) 486-00-22; e-mail: irina.p.mazur@gmail.com; phone +38 (050) 583-87-59.

Full list of authors information is available at the end of the article.

ститутів, 18 госпрозрахункових поліклінік) та 1187 лікувально-профілактичних закладів, у структурі яких є бюджетні та госпрозрахункові стоматологічні відділення або кабінети (міські лікарні, центральні районні лікарні, районні лікарні, дільничні лікарні, сільські амбулаторії).

Останніми роками кількість самостійних стоматологічних поліклінік суттєво зменшилась внаслідок реорганізації самостійних поліклінік у відділення центральних районних або міських лікарень. Суттєве зменшення кількості закладів, які мають у складі стоматологічні відділення (кабінети), в основному відбулося через реорганізацію дільничних лікарень та сільських лікарських амбулаторій, які увійшли як структурні підрозділи до складу центрів первинної медико-санітарної допомоги та інших закладів, а раніше розглядалися як самостійні заклади. Останніми роками розширилася система стоматологічної допомоги приватної форми власності. На 01.01.2021 р. в Україні функціонує 5084 стоматологічні заклади та кабінети приватної форми власності. У 2020 році функціонувало 617 самостійних стоматологічних поліклінік приватної форми власності та 4467 стоматологічних кабінетів приватної форми власності.

Ліжковий фонд у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України у 2020 році становив 1106 ліжок стоматологічного профілю, зокрема для дорослих — 945, для дітей — 161. Серед загального числа ліжок 47,2 % розгорнуто в обласних лікарнях, 20 % — у міських лікарнях, 18,6 % — у лікарнях швидкої медичної допомоги.

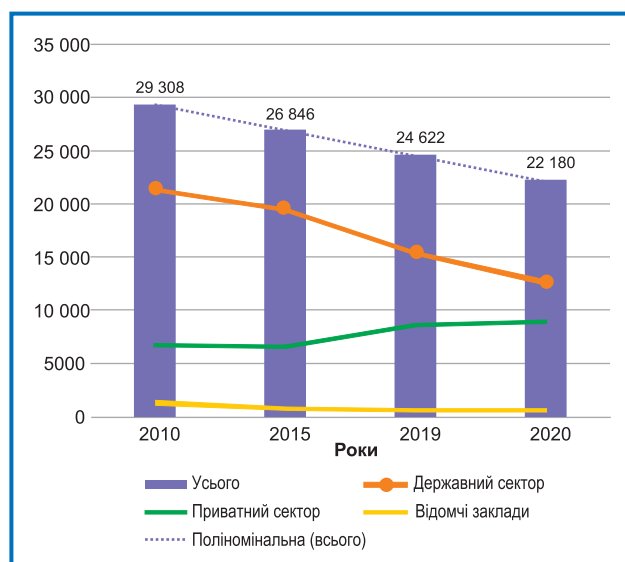
Кадрове забезпечення стоматологічної допомоги

За даними статистичної звітності МОЗ України, станом на 01.01.2021 р. в Україні працювало 22 180 лікарів стоматологічного профілю. У закладах системи МОЗ України працював 12 601 спеціаліст стоматологічного профілю. В інших міністерствах та відомствах у 2020 році стоматологічну допомогу надавали 639 спеціалістів стоматологічного профілю (зокрема: 493 лікарі-стоматологи, серед них 21 дитячий стоматолог; 56 стоматологів-хірургів; 82 лікарі стоматологів-ортопеди; 8 лікарів стоматологів-ортодонтів) (рис. 2).

У комунальних та державних ЗОЗ системи МОЗ та інших відомств працювало 13 240 лікарів стоматологічного профілю всіх спеціальностей.

У закладах охорони здоров'я системи МОЗ України у 2020 році працював 12 601 спеціаліст стоматологічного профілю, зокрема 8901 лікар-стоматолог, серед них дитячих стоматологів — 1467; стоматологів-хірургів — 1527; лікарів стоматологів-ортопедів — 1830; лікарів стоматологів-ортодонтів — 343.

У ЗОЗ приватної форми власності працювало 8940 лікарів стоматологічного профілю, зокрема: лікарів-стоматологів — 6934, серед них дитячих стоматологів — 346; стоматологів-хірургів — 521; лікарів стоматологів-ортопедів — 1097; лікарів стоматологів-ортодонтів — 388.



Рисунки 1. Динаміка загальної кількості лікарів-стоматологів, спеціалістів, які працюють у державному, приватному секторах та відомчих клініках України, за останнє десятиріччя

Кількість лікарів-стоматологів, які працюють у ЗОЗ різних форм власності, за останні 10 років скоротилася на 24,3 %. Кількість лікарів у комунальних стоматологічних закладах скоротилася за останнє десятиріччя на 40,1 %, а кількість лікарів приватних закладів збільшилась за цей період на 25,3 %.

Співвідношення працюючих лікарів-стоматологів у державному секторі охорони здоров'я та лікарів, які працюють у приватному секторі, становить 59,7 : 40,3 %.

У цілому в Україні на 01.01.2021 р. надавали стоматологічну допомогу 14 494 лікарів-стоматологів та лікарів-стоматологів терапевтичного профілю (65,3 %). Допомогу дітям та підліткам надавали 1834 стоматологічні фахівці (8,3 %). Проводили оперативні втручання на щелепно-лицьовій ділянці, видалення зубів 2104 хірурги-стоматологи (9,5 %). Відновлення цілісності зубних рядів, протезування зубів проводили 3009 лікарів стоматологів-ортопедів (13,6 %) та 739 стоматологів-ортодонтів (3,3 %).

В Україні функціонує 14 вищих навчальних медичних закладів системи МОЗ України, з яких 13 здійснюють підготовку лікарів-стоматологів, та 3 академії, що проводять післядипломну підготовку лікарів-стоматологів.

Забезпеченість та укомплектованість стоматологічними кадрами

У 2020 році забезпеченість спеціалістами стоматологічного профілю, які працюють в закладах МОЗ України, становила 3,04 на 10 тисяч населення, лікарями-стоматологами — 2,15, лікарями стоматологами-ортопедими — 0,44, стоматологами-хірургами — 0,37, лікарями стоматологами-ортодонтами — 0,08 (рис. 3).

Найвищі показники забезпеченості лікарями стоматологічного профілю у м. Києві — 5,98 на 10 тис.

населення, у Львівській — 5,13, Полтавській області — 4,54. Значно нижчі показники реєструвались в областях: Закарпатській — 1,3, Херсонській — 1,44 та Миколаївській — 1,52.

Укомплектованість посад стоматологічними кадрами у закладах системи МОЗ України становить 102,7 %. Цей показник значно варіює у різних регіонах. Низькі показники укомплектованості реєструвались в областях: Херсонській (81,0 %), Запорізькій (81,1 %), Миколаївській (84,9 %). Значно вищою була укомплектованість в Івано-Франківській (123,5 %), Львівській (123,9 %), Одеській областях (143,6 %).

Забезпеченість стоматологічними ліжками для дорослих на 10 тис. населення у 2020 році становила 0,23 (у 2019 р. — 0,28), стоматологічними ліжками для дітей — 0,21 на 10 тис. дитячого населення віком 0–17 років включно (у 2019 р. — 0,19). Середнє число днів зайнятості ліжка для дорослих становило 215 днів. Середнє перебування хворого на ліжку — 7,5 дня (2019 р. — 8,3).

Для дітей віком 0–17 років середнє число днів зайнятості ліжка — 187, середнє перебування хворого на ліжку — 3,43 дня.

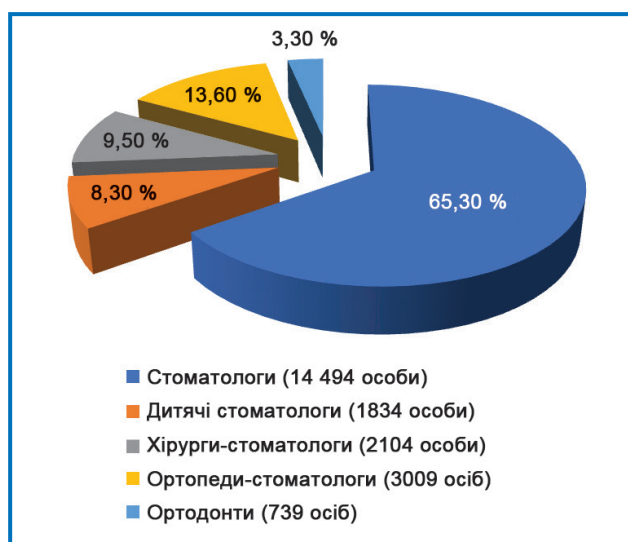


Рисунок 2. Структура стоматологічних кадрів за спеціальностями станом на 01.01.2021 р.

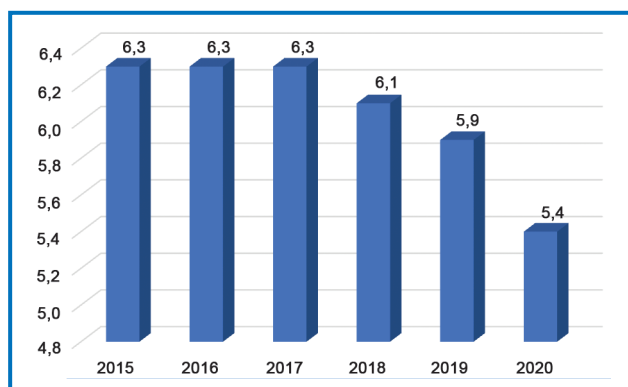


Рисунок 3. Динаміка показників забезпеченості лікарями-стоматологами на 10 тис. населення України за період з 2015 по 2020 рік

За даними Європейського регіонального бюро ВООЗ, забезпеченість лікарями-стоматологами у Європейському регіоні становила 6,0 (2014 р.), у країнах Євросоюзу — 6,8 (2014 р.). В Україні цей показник становить 5,4, з урахуванням лікарів-стоматологів закладів усіх форм власності та підпорядкування (розрахунок проводили за даними чисельності населення Державної служби статистики України станом на 01.01.2021 р. — 41 418 717 українців).

Підготовка спеціалістів стоматологічного профілю вищими навчальними медичними закладами

У 2020 році за фахом «стоматологія» навчання проводив 21 заклад вищої освіти (ЗВО). Підготовку спеціалістів стоматологічного профілю здійснюють 13 вищих навчальних медичних закладів системи МОЗ України, а саме: Буковинський державний медичний університет (ДМУ), Вінницький національний медичний університет (НМУ), Дніпровська медична академія, Донецький НМУ, Запорізький ДМУ, Івано-Франківський НМУ, Луганський ДМУ, Львівський НМУ, Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця, Одеський НМУ, Тернопільський НМУ, Українська медична стоматологічна академія, Харківський НМУ. Підготовку спеціалістів стоматологічного профілю здійснюють 2 навчальні заклади Міністерства освіти і науки України, а саме Ужгородський національний університет та Сумський державний університет. Підготовку лікарів-стоматологів здійснюють 6 приватних вищих навчальних закладів, а саме Київський медичний університет, Львівський медичний інститут, Міжнародний гуманітарний університет (м. Одеса), Київський міжнародний університет, Дніпровський медичний інститут традиційної і нетрадиційної медицини, Міжнародна академія екології та медицини.

Зменшується кількість студентів ВНМЗ, які здобувають освіту за фахом «стоматологія». Обсяг прийому на стоматологічні факультети ВНМЗ у 2020 році становив 961 особу, зокрема за рахунок держбюджету — 85 осіб. Зкладами вищої освіти МОЗ України в 2020 році випущено 1461 лікар-стоматолог, серед них 93 навчались за рахунок державного фінансування.

Іспит «Крок-2» склали 11 червня 2020 року студенти 5-го курсу стоматологічних факультетів усіх ЗВО, а саме 1887 здобувачів — громадян України: 120 здобувачів бюджетної та 1767 контрактної форм навчання. Не склали іспит 100 (5,3 %) осіб, національний показник за результатами складання цього іспиту становив 78,1 %.

Навчання в інтернатурі у 2020 році проводили у 21 закладі вищої освіти, які здійснюють підготовку лікарів-інтернів за фахом «стоматологія», серед них: 16 ЗВО МОЗ України (3 з яких — заклади післядипломної освіти), 2 ЗВО МОН України, 1 ЗВО Міноборони України та 2 приватні ЗВО.

Іспит «Крок-3» склали 2120 лікарів-інтернів — громадян України, з яких 81 — бюджетної та 2039 — контрактної форм навчання. Всього по Україні 3

листопада 2020 року іспит «Крок-3. Стоматологія» не склали 92 (4,3 %) лікарі-інтерни — громадяни України контрактної форми навчання. Національний показник за результатами складання іспиту «Крок-3. Стоматологія» 03.11.2020 р. становив 81,5 %.

Безперервний професійний розвиток лікарів-стоматологів

Система професійного розвитку лікарів передбачає підвищення кваліфікації та атестацію фахівців кожні 5 років і затверджена в Україні на законодавчому рівні. На сьогодні держава проводить підвищення кваліфікації лікарів-стоматологів, які працюють у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України, за рахунок державних коштів.

Лікарі-стоматологи, які працюють у приватних стоматологічних закладах, проходять підвищення кваліфікації власним коштом або за рахунок клінік, де вони працюють. Підвищення кваліфікації лікарів-стоматологів значно впливає на якість надання стоматологічної допомоги. На високому рівні зберігається відсоток лікарів-стоматологів, які пройшли підвищення кваліфікації та атестацію.

Станом на 01.01.2021 р. в Україні мали кваліфікаційну категорію 6527 лікарів-стоматологів закладів охорони здоров'я системи МОЗ, що становить 73,3 %, серед них: дитячих лікарів-стоматологів — 1097 (74,8 %), стоматологів-хірургів — 1093 (71,6 %), лікарів стоматологів-ортопедів — 1378 (75,3 %), лікарів стоматологів-ортодонтів — 220 (64,1 %).

Молодші спеціалісти з медичною освітою за фахом «стоматологія», «ортопедична стоматологія»

Підготовка молодших спеціалістів з медичною освітою за фахом «стоматологія» та «ортопедична стоматологія» проводиться у 23 фахових медичних навчальних закладах системи МОЗ України. Останніми роками спостерігається скорочення підготовки молодших спеціалістів з медичною освітою за фахом «стоматологія». Випуск молодших спеціалістів стоматологічного профілю у 2016 році становив 1117 осіб, у 2017 р. — 941 особу, у 2018 р. — 880 осіб, у 2019 р. — 798, у 2020 р. — 840 осіб.

Зменшується кількість зубних лікарів, які надають стоматологічну допомогу. Це зумовлено тим, що підготовка цих спеціалістів у медичних училищах, коледжах з 2006 року не проводиться. У 2020 році зубних лікарів в Україні працювало 766 (система МОЗ, відомчі заклади та приватні установи). Стоматологічну допомогу надавали 261 зубний лікар у державних закладах та 505 фахівців у приватних клініках.

Скорочення кількості зубних техніків, які працюють у стоматології, пов'язано із введенням сучасних цифрових технологій.

У 2020 році всього працювало 3326 зубних техніків, зокрема у закладах системи МОЗ України — 2659 осіб, у приватних клініках — 552, в інших відомствах — 115.

Для отримання кваліфікації «медична сестра зі стоматології» молодші спеціалісти з медичною освітою

(медичні сестри, фельдшери, акушерки) проходять відповідну спеціалізацію протягом 1,5 місяця у закладах післядипломної освіти.

Потреба мешканців України у стоматологічній допомозі

Значна інтенсивність ураження дорослого та дитячого населення стоматологічними захворюваннями зараховує проблему збереження та зміцнення стоматологічного здоров'я до числа значущих і актуальних. Збереження здорового стану ротової порожнини, своєчасна санація вогнищ одонтогенної інфекції є не тільки медичною, а й важливою соціальною проблемою України.

Основне місце у стоматологічній практиці для збереження стоматологічного здоров'я посідає профілактична робота: проведення обов'язкових профілактичних оглядів, планова санація населення, запровадження системи гігієнічного навчання та виховання населення з питань стоматологічного здоров'я.

В Україні відсутні обов'язкові щорічні планові огляди мешканців України. У 2020 році лікарями-стоматологами у державних закладах охорони здоров'я стоматологічного профілю планово оглянуто 3 770 062 особи, що становило 9,0 % до відповідної кількості населення України.

Серед дорослого населення України планово оглянуто 2 462 679 мешканців, що становило 7,2 % до відповідної кількості населення. Відзначалось значне коливання зазначеного показника в різних регіонах України. Найвищим був відсоток планово оглянутих у Чернігівській області (13,9 %), м. Києві (13,0 %), Харківській області (11,9 %), найнижчим — у Миколаївській (2,6 %) та Запорізькій (3,1 %) областях.

Планово оглянуто дітей віком до 17 років включно у 2020 році в Україні 1 297 750, що становило 17,2 % до відповідної кількості населення; у м. Києві — 34,1 %, Кіровоградській області — 28,3 %, Сумській — 23,5 %, Чернігівській — 22,5 %, Черкаській — 21,9 %, Чернівецькій — 19,8 %, але у Рівненській — 7,4 %, Волинській — 8,7 %, Запорізькій — 9,1 %.

Серед дорослого населення віком 18 років і старше, оглянутого у порядку планової санації, потребували санації до кількості оглянутих у 2020 році 58,0 %, у м. Києві — 84,5 %, Закарпатській області — 80,7 %, Львівській — 70,5 %, Волинській — 62,7 %, одночасно у Херсонській — 22,8 %, Харківській — 38,0 %, Сумській — 46,0 %.

Серед оглянутих у порядку планової санації дітей віком до 17 років включно в Україні у 2020 році потребували санації 52,0 %, у Закарпатській області — 78,8 %, Львівській — 66,5 %, тоді як у Харківській — 38,4 %, Сумській — 38,7 %.

Питома вага санованих при плановій санації від кількості, що її потребували в Україні у 2020 році, серед дорослого населення віком 18 років і старше становила 68,1 %. Значно вищим цей показник був у Закарпатській області — 87,8 %, Херсонській — 84,3 %, Дніпропетровській — 84,0 %, але у Волинській області — 59,0 %.

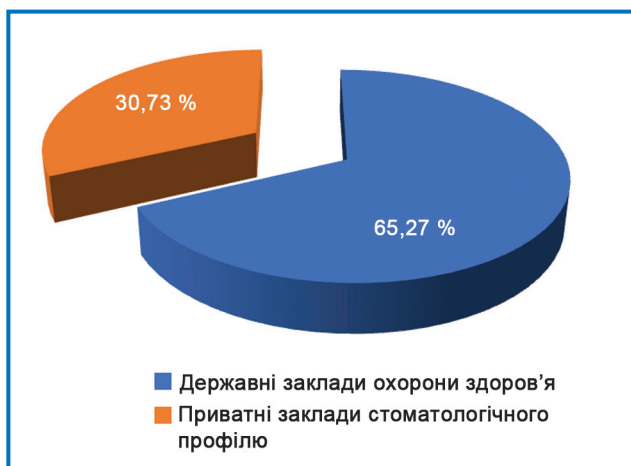


Рисунок 4. Відвідування лікарів-стоматологів у стоматологічних закладах України різних форм власності

Серед дітей віком до 17 років включно частка сано-ваних від кількості, що їй потребували в Україні у 2020 році, становила 72,5 %, у Дніпропетровській області — 88,6 %, Закарпатській — 87,8 %, Черкаській — 86,9 %, Кіровоградській — 83,3 %, але у Волинській — 59,0 %, Київській — 61,5 %.

Основні показники системи надання стоматологічної допомоги

Протягом останніх років у практичну стоматологію впроваджуються медичні стандарти, засновані на принципах доказової медицини. Стоматологічні поліклініки вищих навчальних медичних закладів надають високоспеціалізовану медичну допомогу та відіграють роль консультативно-діагностичних центрів, запроваджують механізми керованого надання пацієнтам спеціалізованої медичної допомоги за направленням лікаря (рис. 4).

Протягом 2020 року кількість відвідувань спеціалістів стоматологічного профілю (лікарі-стоматологи та зубні лікарі) становила 15 765 950 відвідувань державних закладів охорони здоров'я за стоматологічною допомогою. Серед них 11 653 746 відвідувань здійснено дорослим населенням України (18 років і старше) та 4 112 204 — дитячим контингентом (до 17 років включно). Загалом, протягом 2020 року на 1 посаду лікаря стоматологічного профілю, який працював у закладах охорони здоров'я МОЗ України, було 1658,3 відвідування за рік. Дещо вищим цей показник був у Луганській області — 3107,7, Чернігівській — 2369,9, Херсонській області — 2265,1, Кіровоградській — 2182,9, Черкаській — 2061,4, але у м. Києві — 879,0.

Суттєво не змінюється показник відвідувань лікаря-стоматолога за рік протягом останніх десяти років. Середнє навантаження на 1 посаду лікаря-стоматолога, який працює у стоматологічних закладах МОЗ України, становило 12 пацієнтів на день (за умови 200 робочих днів на рік).

Такі показники свідчать про достатню можливість надання якісної стоматологічної допомоги. До

того ж слід відзначити зниження показника відвідувань лікаря-стоматолога на одного жителя України, який становив у 2020 році 0,4 відвідування за рік (0,3 — дорослими та 0,5 — дітьми). Такі показники пов'язані, з одного боку, із пандемією гострої вірусної інфекції (COVID-19) та запровадженням карантинних заходів і обмеження роботи стоматологічних закладів, а з іншого — зміною фінансування стоматологічної галузі.

Кількість відвідувань приватних стоматологічних закладів у 2020 році становила 6 996 442, серед них 6 476 589 — відвідування пацієнтами віком 18 років і старше та 519 853 — дитячим контингентом. На одну посаду лікаря приватної клініки було 786,8 відвідування.

Захворювання слизової оболонки порожнини рота та злоякісні новоутворення

Захворюваність слизової оболонки порожнини рота в Україні у 2020 році (на 10 тис. населення) становила 28,2; серед дитячого населення віком до 17 років включно — 58,7; серед дорослого населення віком 18 років і старше — 21,5. Найвищі показники серед дорослого населення реєструвались у м. Києві — 58,0 та в областях: Київській — 51,9, Львівській — 44,4, Хмельницькій — 41,3, Черкаській — 40,6, тоді як у Сумській — 8,4, Івано-Франківській — 11,9, Херсонській — 12,1.

Діти віком до 17 років включно страждають від цих захворювань значно частіше; показник (на 10 тис. дитячого населення) у 2020 році в Україні становив 58,7; у м. Києві — 118,4, у Миколаївській області — 101,8, але у Волинській — 21,4, Херсонській — 21,9, Харківській — 41,0.

Зростає показник поширеності злоякісних новоутворень (ЗН) ротової порожнини. У 2020 році зареєстровано всього 10 653, або 25,5 (на 100 тис. населення), у Сумській області — 39,0, Полтавській — 37,1, Черкаській — 35,8, Одеській — 35,7.

Викликає занепокоєння високий відсоток показника занедбаності ЗН ротової порожнини (візуальної локалізації) в Україні (за даними форми № 35-здоров «Звіт про контингенти хворих на злоякісні новоутворення»).

У 2020 році показник занедбаності випадків злоякісних новоутворень (III–IV стадії при візуальних локалізаціях та IV стадії при інших локалізаціях) серед уперше зареєстрованих форм ЗН усіх локалізацій в Україні становив 24,6 %, при злоякісних новоутвореннях губи — 14,6 %, але при злоякісних новоутвореннях ротової порожнини — 58,2 %; у Закарпатській області — 81,0 %, Херсонській — 78,8 %, Рівненській — 77,4 %, Полтавській — 75,0 %, що свідчить про необхідність більш детального проведення щорічних оглядів порожнини рота з метою своєчасного виявлення онкологічних захворювань порожнини рота.

Питома вага хворих із злоякісними новоутвореннями ротової порожнини, виявлених при профілак-

тичних оглядах, серед кількості вперше зареєстрованих випадків у 2020 році в Україні становила 17,7 %; у м. Києві — 31,9 %, у Харківській області — 44,5 %, Тернопільській — 31,4 %, Житомирській — 27,8 %, водночас у Волинській — 0 %, Одеській — 1,1 %, Херсонській — 1,9 %, Івано-Франківській — 3,0 %.

Лікування карієсу та його ускладнень у мешканців України

У 2020 році проліковано 13 591 149 зубів у населення України з приводу карієсу. У державних закладах охорони здоров'я проведено лікування 8 127 339 зубів, зокрема у дітей — 212 146 726, або 26,1 % від усіх пролікованих зубів; у приватних закладах стоматологічного профілю — 5 463 810 зубів (зокрема у дітей — 109 981).

Порівняно з 2019 роком ці показники значно нижчі, якщо брати до уваги державні заклади та наявність пандемії COVID-19. У 2020 році проведено лікування 3 983 654 зубів з ускладненим карієсом у мешканців України; в державних закладах охорони здоров'я — 2 184 885 (54,7 %), у приватних — 1 798 769 зубів (32,9 %). Питома вага пролікованих зубів з ускладненим карієсом до всіх пролікованих зубів становила 29,3 % у пацієнтів, яким проводилось лікування у державних закладах охорони здоров'я, та 32,9 % — у приватних закладах.

Ортопедична та хірургічна стоматологічна допомога

Кількість осіб, які отримали зубні протези, апарати, у 2020 році серед міського населення України становила 140 611, або 58,8 (на 10 тис. населення), у Чернігівській області — 152,2, Волинській — 134,4, Сумській — 114,8, Херсонській — 106,3, але у Закарпатській — 24,1, Тернопільській — 28,2.

Кількість сільських жителів, які отримали зубні протези, апарати, в Україні у 2020 році становила 30 617, або 29,7 (на 10 тис. населення), у Чернігівській області — 69,5, Житомирській — 55,4, Київській — 53,3, тоді як у Закарпатській області — 9,4, Чернівецькій — 14,0.

Кількість стоматологічних операцій, проведених в амбулаторно-поліклінічних закладах України у 2019 році, всього становила 236 874, або 56,4 (на 10 тис. населення), у 2020 році — 172 000, або 41,7 (на 10 тис. населення).

Різке зниження оперативних втручань відбулось у зв'язку з пандемією COVID-19 (вплив карантинних обмежень на спілкування з лікарем-стоматологом протягом року).

До того ж у 2020 році відзначались значно вищі показники оперативних втручань порівняно з показником на 10 тис. населення в Україні (41,7), що мало місце в областях: Полтавській — 110,5, Чернігівській — 99,3, Житомирській — 99,2, Волинській — 62,1, але у Тернопільській — 4,8, Херсонській — 9,3, Хмельницькій — 26,0.

Висновки

Трансформація системи охорони здоров'я, що розпочалась у 2015 році на первинному рівні, а у квітні 2020 року — на вторинному рівні, із запровадженням нових механізмів фінансування, зумовила суттєве зменшення державного сектора стоматологічної допомоги. Під час реорганізації поліклінік скорочували стоматологічні відділення, що проводили планові огляди та санацію порожнини рота серед прикріпленого контингенту населення. У 2020 році кількість стоматологічних відділень у поліклініках та самостійних стоматологічних поліклінік становила 1355 порівняно з 2010 р. — 5030 та 2015 р. — 1959.

Спостерігається чітка тенденція до зменшення загальної забезпеченості лікарями стоматологічного профілю порівняно з минулими роками (2017 р. — 6,3; 2018 р. — 6,1; 2019 р. — 5,9; 2020 р. — 5,4 лікаря суб'єктів господарювання всіх форм власності на 10 тис. населення). Причому збільшення кількості надавачів медичних послуг приватної форми власності не компенсує кількість їх зменшення в системі МОЗ. Україна все більше відстає у цьому показнику від країн Європи. Показник забезпеченості лікарями-стоматологами в Європейському регіоні становив 6,0 (2014 р.), у країнах Євросоюзу — 6,8 (2014 р.). Зменшується кількість закладів охорони здоров'я комунальної власності.

Зменшується кількість лікарів-стоматологів, що були підготовлені і випущені ЗВО МОЗ України в 2020 році, та становить 1461, серед них 93 (6,3 %) навчалися за рахунок державного фінансування (2019 р. — 1692 лікаря-стоматолога, з них 85 (5,02 %) навчалися за рахунок державного фінансування). Це негативно відобразилось на доступності для населення стоматологічної допомоги та, як результат, призвело до збільшення стоматологічної захворюваності (потребують санації щодо кількості оглянутих у 2019 р. — 52,8 %, у 2020 р. — 55,8 %). Також зростає показник поширеності злоякісних новоутворень ротової порожнини (2019 р. — 24,3, 2020 р. — 25,5 на 10 тис. населення).

Значно погіршилися показники профілактичної роботи (питома вага планово оглянутих до відповідної кількості населення у 2019 р. становила 18,8 %, у 2020 р. — 8,5 %, серед дітей віком до 17 років включно у 2019 р. — 43,1 %, у 2020 р. — 17,2 %).

Спостерігається подальше погіршення забезпеченості ліжками з хірургічної стоматології (2019 р. — 1183, або 0,28 на 10 тис. населення, у 2020 р. — 945, або 0,23 на 10 тис. населення).

Збереження стоматологічного здоров'я у населення України є важливою складовою системи охорони здоров'я та вимагає подальших кроків у реформуванні та впровадженні профілактичних програм.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів та власної фінансової зацікавленості при підготовці даної статті.

Інформація про внесок кожного автора: Мазур І.П. — концепція і дизайн дослідження; Мазур І.П., Вахненко О.М., Рибачук А.В. — збирання й обробка матеріалів; Мазур І.П., Вахненко О.М., Мазур П.В. — аналіз отриманих даних, написання тексту.

Список літератури

1. Вороненко Ю.В., Павленко О.В., Мазур І.П. *Стоматологічна допомога в Україні: основні показники діяльності за 2008–2018 рр.: довідник*. Кропивницький: Поліум, 2018. 212 с.
2. Вороненко Ю.В., Мазур І.П., Павленко О.В. *Стоматологічна допомога в Україні: аналіз основних показників діяльності за 2018 рік: довідник*. Кропивницький: Поліум, 2019. 176 с.

3. Вороненко Ю.В., Мазур І.П., Павленко О.В. *Стоматологічна допомога в Україні: аналіз основних показників діяльності за 2020 рік: довідник*. Кропивницький: Поліум, 2021. 101 с.

4. Мазур І.П., Заболотько В.М., Стещенко І.Є. *Кадровий потенціал системи охорони здоров'я: галузева структура медичних працівників у 2019 році*. Українські медичні вісті. 2021. С. 16–22.

5. Маланчук В.О., Мазур І.П., Рибачук А.В. *Високоспеціалізована стоматологічна допомога в Україні в умовах трансформації системи охорони здоров'я*. *Oral and General Health*. 2021. Т. 2. № 2. С. 84–89.

Отримано/Received 05.10.2021

Рецензовано/Revised 18.10.2021

Прийнято до друку/Accepted 01.11.2021 ■

Information about authors

Iryna Mazur, MD, Professor, Department of Dentistry, Shupyk National Healthcare University of Ukraine, Kyiv, Ukraine; e-mail: irina.p.mazur@gmail.com; phone +38 (050) 583 87 59; <https://scholar.google.com.ua/citations?user=El071JUAAAAJ&hl=ru>; <https://www.researcherid.com/rid/P-1836-2015>; <https://orcid.org/0000-0001-9075-5041>.

Olexander Vakhnenko, MD, PhD, Vice-President of the NGO "Ukrainian Dental Association", Kyiv, Ukraine; e-mail: ovahnenko@gmail.com, contact phone: +38 050 332 26 73

Anna Rybachuk, MD, PhD, Associate Professor, Bogomolets National Medical University, Kyiv, Ukraine; Researcher ID: F-5371-2019; <https://www.researcherid.com/rid/F-5371-2019>; https://scholar.google.com.ua/citations?user=qtB_UwEAAAAJ&hl; <https://orcid.org/0000-0001-5306-5412>

P. Mazur, Shupyk National Healthcare University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Conflicts of interests. Authors declare the absence of any conflicts of interests and their own financial interest that might be construed to influence the results or interpretation of their manuscript.

Information about the contribution of each author: I.P. Mazur — concept and design of the study; I.P. Mazur, O.M. Vakhnenko, A.V. Rybachuk — collection and processing of materials; I.P. Mazur, O.M. Vakhnenko, P.V. Mazur — analysis of the received data, writing the text.

I.P. Mazur^{1,2}, O.M. Vakhnenko², A.V. Rybachuk³, P.V. Mazur¹

¹Shupyk National Healthcare University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

²NGO "Ukrainian Dental Association", Kyiv, Ukraine

³Bogomolets National Medical University, Kyiv, Ukraine

Analysis of the main indicators of dental care in Ukraine for 2020

Abstract. The article presents an analysis of the results of state and sectoral statistical reports of dental healthcare institutions, which were submitted to the State Institution "Center for Medical Statistics of the Ministry of Health of Ukraine" in 2020. As of January 1, 2021, 22,180 general dental practitioners and 766 dentists provided dental care to the population of Ukraine in 6,443 institutions of various forms of ownership. The article presents the structure, staffing level and dentistry personnel density in Ukraine; also, a comparative analysis for the last 5 years was conducted in terms of staffing level of dentists working in health-

care institutions of different forms of ownership. The main indicators of the system of providing dental care in both public and private healthcare facilities are presented. A comparative analysis with the main indicators of dental care for 2019 was carried out. The number of routine examinations of the oral cavity decreases and the number of malignant neoplasms, especially advanced ones, increases.

Keywords: dental care; density of physicians; dentistry personnel density; municipal and private healthcare facilities; full mouth debridement; main indicators of dental care